

Arteveldehogeschool

Katholiek Hoger Onderwijs Gent

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

Campus Sint-Amandsberg

J. Gérardstraat 18, 9040 Sint-Amandsberg

**Schriftelijke communicatie met anderstalige ouders
in het basisonderwijs
Gebruik van pictogrammenwoordenboek in combinatie met
briefwisseling op school**

Begeleider(s)

Liselotte Vandebussche

Bachelorproef voorgedragen door:
Steffy Van den Abeele

Academiejaar

2018-2019

tot het bekomen van
het diploma kleuteronderwijzer(es)

Woord vooraf

Het laatste opleidingsjaar, daar hoort een bachelorproef bij. Voor u ligt momenteel een werk waar een heel jaar lang hard aan gewerkt is. Er werd onderzocht, gemaakt, uitgetest, herwerkt, herschreven,... om de bachelorproef te maken tot wat het nu is. Ik ben zelf heel opgetogen met het resultaat van het onderzoek.

Ik was heel blij toen ik het onderwerp meertaligheid toegewezen kreeg, het intrigeert mij om te werken met mensen en kinderen uit andere culturen, met andere talen. Je kan zoveel leren van elkaar als je elkaar maar probeert te begrijpen en respecteert. Het is niet altijd even gemakkelijk om elkaar te begrijpen als je een andere taal spreekt, maar het is belangrijk dat je toch blijft proberen op verschillende manieren. Het thema kan zo uiteenlopend zijn dat het soms moeilijk is om één onderwerp te kiezen, dat was voor mij het moeilijkste. Het interesseert me op vlak van meertaligheid op alle gebied zowel het ondersteunen van de kinderen als de ouders. Het maakte voor mij dus niet veel uit welke richting het zou uitgaan.

Er was van bij het begin heel veel enthousiasme om aan de bachelorproef te beginnen. Ik was me er wel van bewust dat niet alles meteen goed en gemakkelijk zou verlopen, dat hier wel tijd en werk in zou kruipen. Ik had niet gedacht dat de ontwerpvrage zo lang op zich zou laten wachten, hiervan werd ik wel wat nerveus en wat onzeker over de vooruitgang van het onderzoek. Ik kreeg gelukkig veel hulp gedurende het proces van verschillende partijen. Daarom wil ik een aantal personen uitdrukkelijk bedanken.

Mijn eerste dankwoord gaat uit naar mevrouw Liselotte Vandenbussche. Zij heeft mij van het begin begeleidt om tot een goed onderzoek te komen. Ik kon bij haar steeds terecht met vragen of problemen waar ik op stootte en kreeg telkens bruikbare tips waar ik dan weer verder mee kon werken.

Als tweede wil ik de praktijksetting bedanken voor de goede en fijne samenwerking van begin tot einde. Zowel de leerkrachten, directie als de onderzoeksmentor zijn steeds bereidt geweest om mee te werken aan het onderzoek. Ze waren ook heel benieuwd naar hoe het onderzoek verliep en dat was voor mij heel leuk om dit te ervaren en met deze mensen samen te werken.

Iemand die ik nog uitdrukkelijk wil bedanken is Sara Moens (medewerkster van Babelonië). Ik heb zoveel gesprekken met haar gehad over het onderwerp en ze heeft me tips gegeven om het onderzoek verder te zetten. Ze bracht ook telkens nieuwe zaken aan die ook interessant waren om verder op te bouwen of hier rekening mee te houden. Zonder haar was de bachelorproef niet tot wat ze nu is geworden. Dankzij haar kon het ontwerp ook uitgetest worden bij Babelonië. Kortom ik ben haar heel dankbaar dat ze heeft willen meewerken aan het onderzoek.

Als laatste wil ik ook mijn ouders en collega's van Woonzorgcentrum De Toekomst Aalst bedanken om mij te steunen en moed in te spreken. Dit gaat niet enkel over de bachelorproef, maar doorheen de hele opleiding. Zonder jullie stond ik niet waar ik nu sta!

Steffy Van den Abeele

11 juni 2019

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Samenvatting.....	6
Inleiding	7
Probleemstelling met de literatuurstudie	9
Onderzoeksdoel.....	10
Ontwerpvrage.....	10
Deelvragen	10
Methode.....	11
Onderzoeksfase 1	11
Waar had de praktijksetting nood aan op vlak van meertaligheid?	11
Wat staat er in de literatuur over schriftelijke communicatie met anderstalige ouders?.....	12
Hoe werd de data verzameld voor het onderwerp?	12
Hoe verloopt de analyse van de dataverzameling?	13
Onderzoeksfase 2	14
Welke stappen moeten er ondernomen worden om te ontwerpen?	14
Hoe werd het ontwerp getest?	14
Resultaten en conclusies	15
Onderzoeksfase 1	15
1. Hoe communiceren de leerkrachten schriftelijk met de ouders?.....	15
2. Welke brieven gebruikt de school? Zijn dit standaardbrieven?.....	15
3. Welke hulpmiddelen zijn er om schriftelijk te communiceren met anderstalige ouders?	15
4. Welke van deze hulpmiddelen kennen de leerkrachten al? Welke werken of welke werken niet?.....	16
Onderzoeksfase 2	16
5. Aan welke eisen moet het hulpmiddel voldoen om bruikbaar te zijn voor de leerkrachten en de anderstalige ouders?	16
6. Hoe kan het ontwerp passend getest worden bij de anderstalige ouders?	19
7. Hoe kunnen de leerkrachten het ontwerp het best testen?.....	20
8. Op welke manier kan het hulpmiddel bijgestuurd worden om nog meer bruikbaar te zijn? ...	20
Het ontwerp	20
Aanbevelingen ter aanpassing:	21
Reflectie.....	22
Bronnenlijst	24
Aan te bevelen literatuur	24
Bijlagen	26

BIJLAGE 1: Vragen voor de leerkrachten.....	26
BIJLAGE 2: Interviews met anderstalige ouders.....	27
BIJLAGE 3: Formulieren test Babbelonië.....	30
BIJLAGE 4: Brief met pictogrammen van sclera.....	34
BIJLAGE 5: Het definitieve ontwerp.....	35
Standaardbrief (leeg).....	35
Voorbeeldbrief.....	36
Pictogrammenwoordenboek.....	37

Samenvatting

Kernwoorden:

Anderstalige ouders, pictogrammen, standaardbrief

Beschrijving:

Dit onderzoek kreeg het onderwerp meertaligheid toebedeelt. De meertaligheid situeerde zich vooral op schriftelijk vlak naar ouders toe. De ontwerpvraag luidde als volgt: ‘Wat kan ik ontwerpen om de leerkrachten en directie te ondersteunen om duidelijke boodschappen te geven aan de anderstalige ouders die weinig tot geen Nederlands begrijpen, maar dat de ouders toch de essentie begrijpen?’. Daaruit vloeiden nog een aantal deelvragen die met de ontwerpvraag te maken hadden, namelijk hoe communiceren de leerkrachten op een schriftelijke manier met de ouders, welke brieven worden er gebruikt, welke hulpmiddelen zijn er al om te gebruiken, welke hulpmiddelen kennen de leerkrachten al en aan welke eisen moet het hulpmiddel voldoen om bruikbaar te zijn voor de leerkrachten en de ouders. Deze vragen werden gesteld om een ontwerp te verkrijgen. De antwoorden op deze vragen werden verzameld bij de leerkrachten van de school, anderstalige ouders en een organisatie genaamd Babelonië die veel met anderstalige ouders werkt. De literatuur gaf een goede basis om het onderzoek verder te zetten. Na alle antwoorden op de deelvragen te verzamelen en te analyseren is er een ontwerp gemaakt. De ontwerpeisen voor dit ontwerp waren: gemakkelijk in gebruik voor zowel de leerkrachten als de anderstalige ouders, begrijpelijk voor de anderstalige ouders die weinig tot geen Nederlands begrijpen, zelf gemakkelijk aan te passen en duurzaam in gebruik en drie basistalen Nederlands, Frans en Engels die gebruikt mogen worden.

Het ontwerp is een pictogrammenwoordenboek en een standaardbrief geworden die de school gaat gebruiken om helder en duidelijk te communiceren op een schriftelijke manier met de anderstalige ouders. Het is de bedoeling dat de anderstalige ouders een pictogrammenwoordenboek krijgen met daarin onderverdelingen in verschillende kleuren, onder het pictogram staat de betekenis van het pictogram in drie verschillende talen (Nederlands, Frans en Engels). Het ontwerp is getest door zowel de organisatie Babelonië met een geselecteerde groep (anderstalige ouders) als door de leerkrachten in de school in Lebbeke. De leerkrachten hebben het op twee manieren getest, namelijk door een standaardbrief te proberen opstellen en door zelf eens een brief te ontcijferen in een andere taal. Zo hebben ze ook feedback kunnen geven op het pictogrammenwoordenboek. Deze tests waren positief bij zowel Babelonië als bij de leerkrachten in Lebbeke.

Inleiding

Het eindwerk met als titel 'Schriftelijke communicatie met anderstalige ouders in het basisonderwijs' doet al vermoeden waarover deze bachelorproef zal gaan, namelijk over hoe er gecommuniceerd kan worden met anderstalige ouders op een schriftelijke manier. Dit is een uitdaging waar meer en meer scholen mee te maken krijgen. We kunnen dit toeschrijven aan de verschillende nationaliteiten die in België verblijven en vluchtelingen die hun weg naar België vinden. Dit spoort de scholen aan om meer aandacht te geven aan meertaligheid in het algemeen.

Taal en communicatie zijn cruciaal in een meertalige wereld, dat geldt voor zowel moedertaal als gemeenschappelijke taal waarin ouders en school communiceren. De moedertaal is het spontaanste en natuurlijkste middel om talig en cultureel kapitaal – onder meer (religieuze) tradities – over te dragen aan de volgende generaties en om contacten met de familie te onderhouden. De moedertaal speelt ook een belangrijke rol bij een gezonde identiteitsontwikkeling. (Gielen & Isci, 2015, p.87)

Nederlands blijft natuurlijk de taal waarin gecommuniceerd wordt in Vlaanderen. De ouders vinden het dan ook belangrijk dat de kinderen ook het Nederlands goed beheersen, want zo maken ze kans om volwaardig te participeren in de Nederlandstalige maatschappij. (Gielen & Isci, 2015, p.87) Ook de school gebruikt in de eerste plaats het Nederlands om te communiceren met ouders.

De school waar ik mijn onderzoek heb gedaan is gelegen in Lebbeke. Er is al vijftien jaar een instroom van anderstalige kleuters en enkele lagere schoolkinderen. Het schoolteam is al even op weg om dit in de klassen zo goed mogelijk te laten verlopen en te begeleiden. Dit met behulp van begeleiders, bijscholingen en externen om de kleuters en de lagere schoolkinderen te integreren in de klaspraktijk.

De directeur en mijn onderzoeksmentor gaven aan dat ze op het vlak van de ouders nog zoekende zijn naar instrumenten om de ouderschoolsituatie te ondersteunen. Ze vinden het belangrijk dat de kleuters en de leerlingen alles begrijpen, maar ze willen ook dat de ouders alles begrijpen voor een goed verloop van het onderwijs. Dit is niet altijd het geval, het zorgt soms voor frustraties zowel bij de leerkrachten als bij de ouders. Ze doen beiden hun best om het te begrijpen en uit te leggen, maar het is niet gemakkelijk als je niet via gesproken of geschreven taal kan communiceren.

Ze proberen zoveel mogelijk via non-verbale taal zoals mimiek en handgebaren te communiceren, maar dit is niet altijd evident. Denk maar aan een uitstap die je volgende week wil doen en je wil dit duidelijk maken of je gaat een sleep-over doen op de school en ze moeten allerlei dingen meebrengen. Voor anderstalige ouders die geen tot weinig Nederlands kennen is dit soms moeilijk te begrijpen en doen dan niet wat van hun verwacht wordt.

De leerkrachten hebben al geprobeerd om te werken met pictogrammen, maar zonder bevredigend resultaat. Verder in dit onderzoek kom ik hierop nog even terug. De school werkt ook samen met tolken die ingezet kunnen worden tijdens gesprekken (vb. oudercontacten), dit kan zowel telefonisch als in persoon. De school stelt de tolken vijf jaar ter beschikking voor ouders die geen tot weinig Nederlands begrijpen, na vijf jaar gaat de school er van uit dat de ouders voldoende tijd kregen om een basis aan Nederlandse taal geleerd te hebben.

Er zijn op de praktijksetting verschillende nationaliteiten; niet enkel van de kinderen, maar ook van de ouders. Als kinderen in België geboren zijn, hebben ze immers meestal de Belgische nationaliteit, maar thuis spreken ze vaak nog een andere taal, waardoor ze het Nederlands nog niet machtig (genoeg) zijn.

In de kleuterafdeling zijn er vijftien verschillende nationaliteiten, namelijk Azerbeidjaans, Italiaans, Georgisch, Syrisch, Nigerese, Roemeens, Pools, Albanees, Tunesisch, Servisch, Nederlands, Brits, Kazachs, Ghanees en Mexicaans. Er zijn hiervan ook veel kinderen in België geboren.

De directeur heeft een lijst opgesteld met de anderstalige kinderen over de hele school met daarnaast de taal van de moeder en de vader. Dit was nog niet helemaal in orde, het schoolteam is hier volop mee bezig. Hieruit bleek dat de meest voorkomende taal die gesproken wordt Frans is, maar soms ook Turks of Engels.

Op school komen niet alleen de kinderen in contact met het Nederlands, maar ook de ouders. Ze horen het Nederlands in contact met de kleuterleidsters. De ouders mogen op de school binnen in de klas vooral in de peuterklas, in de andere kleuterklassen komen de ouders meestal tot aan de glazen deur van de klas ('s avonds) waardoor de leerkrachten en de ouders aan de deur wel even kunnen communiceren als dit nodig is.

Met het geschreven Nederlands komen ze in contact door de briefwisseling, de facebookpagina van de school en eventueel ook de schoolwebsite. Zoals hierboven al gesteld, spelen zich daar vooral problemen af met de leerkrachten, directie en anderstalige ouders. Hieronder komt dat praktijkprobleem uitgebreider aan bod.

Probleemstelling met de literatuurstudie

De leerkrachten van de betrokken SMART-school waar het onderzoek liep, gaven aan dat ze het moeilijk vinden om met de ouders te communiceren die geen tot weinig Nederlands begrijpen. Door het communicatieprobleem dat hier ontstaat, kunnen er misverstanden plaatsvinden tussen ouders en leerkrachten. Een aantal voorbeelden die opgesomd worden: ouders die niet aanwezig zijn op een oudercontact of een uur te vroeg of te laat komen, ouders die het gevraagde kledingstuk niet meegeven voor het schoolfeest, ouders die de briefjes niet invullen voor de administratie, enzovoort. De leerkrachten willen een betere en duidelijkere communicatie met de anderstalige ouders hebben en vooral op het vlak van de schriftelijke communicatie.

Van den Branden haalt in zijn handboek 'Taalbeleid' aan dat het essentieel is om schriftelijk taalgebruik voor elke ouder begrijpelijk te maken en dit met een aantal voorbeelden van vertalingen voor anderstalige ouders: 'scholen met veel anderstalige ouders werken vaak met pictogrammen of met korte vertalingen van allerlei schriftelijke boodschappen (brieven, affiches,...) in een internationale contacttaal (Frans, Engels) of in de thuistaal van veel ouders. Tijdens oudercontacten of infomomenten kan een tolk worden ingeschakeld. '(Van den Branden, 2010)

Het boek Helder schrijven (De Baets, 2012) schetst eveneens heldere stappen en regels om rekening mee te houden tijdens het opstellen van brieven in het algemeen. Het boek geeft in 7 stappen weer hoe je helder kan schrijven, deze stappen zijn: doel van de tekst, structuur van de tekst, doeltreffende woorden kiezen, heldere zinnen bouwen, wees beknopt, schrijf correct en geef de tekst een visuele structuur.

Gielen en Isci (2015) raden ook aan om vertaalfiches te gebruiken en het tijdschrift Klasse heeft deze vertaalfiches¹ op hun website ter beschikking gesteld voor verschillende thema's. De fiches zijn beschikbaar in het Frans, Duits, Engels, Russisch, Arabisch, Turks, Spaans, Pools en Kroatisch. In het boek beschrijven ze dat het gebruik van pictogrammen een goed hulpmiddel kunnen zijn om de boodschap extra duidelijk te maken. Een pictogram kan er voor zorgen dat de ouders een belangrijke boodschap in een brief bijvoorbeeld snel herkennen en begrijpen. Ze vertellen er ook bij dat een kernwoord in de thuistaal en in het Nederlands erbij schrijven wel nuttig kan zijn.

De school heeft al met pictogrammen gewerkt, maar dit werkte niet hebben ze vastgesteld. De leerkrachten hadden een paar pictogrammen gekozen die ze wilden gebruiken en dit hadden ze op brieven gebruikt die ze dan aan de ouders gaven. Dit was zonder toelichting gebeurt van de school uit. De leerkrachten wilden dit gewoon eens proberen, maar doordat ze het niet hadden toegelicht in een infomoment wisten de ouders niet goed wat die pictogrammen betekenden op de brief. Iets anders hebben ze niet echt uitgetest.

In 'Ondersteunend communiceren: werken met visualisaties' (2017) lijkt op het eerste gezicht meer een boek voor kinderen uit het buitengewoon onderwijs of voor mensen met dementie, maar de soorten pictogrammen en visualisaties die je kan maken, zijn interessant voor dit onderzoek. Er zijn een aantal aandachtspunten waaraan voldaan moet worden bij het gebruik van visualisaties.

Helemaal achteraan in het boek staat een interessant onderdeel met als titel 'Visualisatie bij laagtaalvaardige cliënten'. Er stond een heel mooi voorbeeld van een brief met pictogrammen in dat te vinden is op sclera. Dit voorbeeld wordt opgenomen in de bijlage. Het gebruik maken van pictogrammen bij een boodschap geeft meteen veel meer duidelijkheid aan de persoon die het moet begrijpen.

¹ <http://www.klasse.be/leraren/33997/vertaalfiches-meertalig-communiceren-met-ouders/>

Op de website van werken met visualisaties wordt weergegeven op welke manier pictogrammen kunnen gebruikt worden. Ze geven ook criteria waarop je moet letten als je werkt met pictogrammen. Wanneer je ze het best gebruikt en hoe je deze dan kan gebruiken. (Werken met visualisaties, 2015)

Chris De Rijdt (2017) stelt in zijn boek de vraag: 'Zou het voor iedereen niet eenvoudiger zijn als alle ambtelijke teksten in klare taal zouden gegoten worden?'. Er zijn verschillend pictogrammenwoordenboeken die vermeld staan in het boek. Chris De Rijdt geeft de tip dat je ook zelf een kan maken met de picto's die je zelf nodig hebt in je instelling.

De website van metrotaal biedt ook tips aan om toe te passen bij schriftelijke communicatie naar ouders. Deze zijn heel duidelijk weergegeven en meteen toe te passen op brieven naar anderstalige ouders. Zo staat er: 'Gebruik visuele ondersteuning, maak gebruik van bestaande materialen, maak indien mogelijk gebruik van vertalingen, zorg dat je ouders kent, gebruik 'klare' taal'. Op deze website bij de bouwstenen – ouders, staat ook dat de school ééntalig moet blijven en enkel in situaties dat de ouders geen Nederlands begrijpen mag je een andere taal gebruiken zodat de ouders de boodschap zouden verstaan. (Metrotaal-Mind the gap, 2012)

Op de website van Centrum voor Taal en Onderwijs stond een artikel uit Wablieft van Farida Barki met als titel 'SOS duidelijk schrijven'. Hierin staan drie tips om schriftelijk te communiceren met ouders. Het artikel geeft duidelijk weer waar op moet gelet worden bij het opstellen van een brief naar anderstalige ouders. (CTenO, 2010)

Van den Branden (2010) geeft in zijn handboek 'Taalbeleid' aan dat goede schriftelijke communicatie van groot belang is. Hierbij geeft hij allerlei schriftelijke informatiebronnen: 'schoolteams kunnen allerlei schriftelijke bronnen en kanalen gebruiken om ouders te informeren of te sensibiliseren. Briefjes van de leerkrachten, maandelijks nieuwsbrieven, de website van de school, informatie op een prikbord in de inkomhal,... kunnen ouders aan allerlei dingen herinneren, hen inlichten, oproepen om iets te doen, dichter bij het schoolleven betrekken, enzovoort.'

Onderzoeksdoel

Het onderzoeksdoel van deze bachelorproef is de leerkrachten en directie van de basisschool in Lebbeke ondersteunen bij het helder schriftelijk communiceren met anderstalige ouders a.d.h.v. briefwisseling.

Ontwerpvrage

De ontwerpvrage luidt als volgt: Wat kan ik ontwerpen om de leerkrachten en directie te ondersteunen om duidelijke boodschappen te geven aan de anderstalige ouders die weinig tot geen Nederlands begrijpen, zodat deze anderstalige ouders de essentie van de boodschappen ook begrijpen?

Deelvragen

Eerste onderzoekfase: Cyclus voor praktijkonderzoek

1. Hoe communiceren de leerkrachten schriftelijk met de ouders?
2. Welke brieven gebruikt de school? Zijn dit standaardbrieven?
3. Welke hulpmiddelen zijn er om schriftelijk te communiceren met anderstalige ouders?
4. Welke van deze hulpmiddelen kennen de leerkrachten al? Welke werken of welke werken niet?

Tweede onderzoeksfase: innovatiecyclus

5. Aan welke eisen moet het hulpmiddel voldoen om bruikbaar te zijn voor de leerkrachten en de anderstalige ouders?
6. Hoe kan het ontwerp passend getest worden?
7. Hoe kunnen de leerkrachten het ontwerp het best testen?
8. Op welke manier kan het hulpmiddel bijgestuurd worden om nog meer bruikbaar te zijn?

Methode

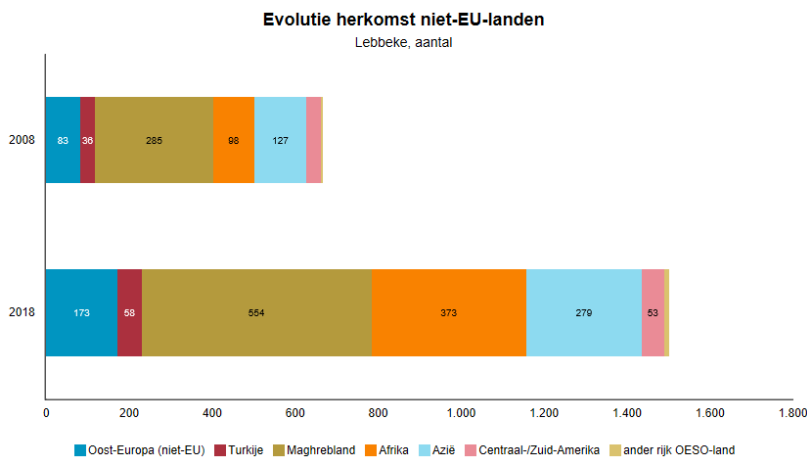
Onderzoeksfase 1

Waar had de praktijksetting nood aan op vlak van meertaligheid?

Methode: Bevraging van de onderzoeksmentor, directie en leerkrachten van de school + literatuurstudie

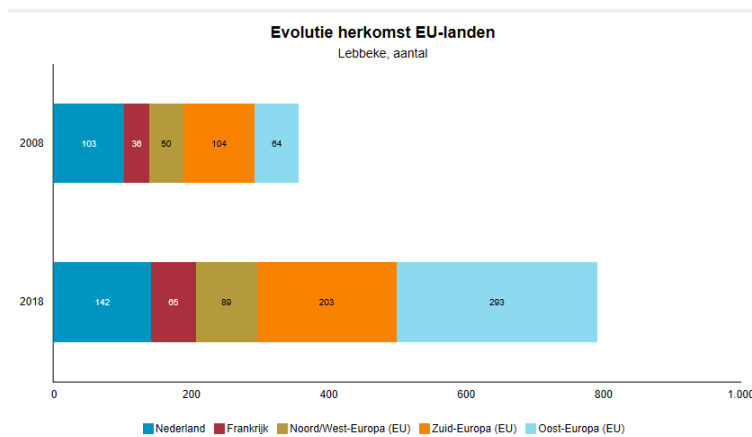
Aan de start van het academiejaar 2018-2019 begon de eerste fase van dit onderzoek in samenwerking met de school in Lebbeke. Het verkennen van de praktijksetting gebeurde a.d.h.v. gesprekken met de directeur. Tijdens deze gesprekken werd er ook een onderzoeksmentor aangesteld die zou helpen bij het onderzoek op de school. De gesprekken met de onderzoeksmentor maakten het praktijkprobleem nog niet meteen helemaal duidelijk, hiervan werden telkens kladnotities genomen om achteraf nog eens te bekijken welk probleem het meest naar voor kwam.

De directeur vertelde tijdens een gesprek dat er de laatste vijftien jaar een instroom van anderstaligen in Lebbeke was. Op de website van provincies in cijfers staan grafieken met cijfers die aantonen dat er een stijging is van anderstaligen in Lebbeke.

Grafiek 1: Percentage evolutie herkomst niet-EU-landen

(Provincie in cijfers. *Bevolking van Lebbeke op vlak van immigratie* [website]. Geraadpleegd op 20 januari 2019 via <https://provincies.incijfers.be/dashboard/Dashboard/Nationaliteit-en-herkomst/>)

Grafiek 2: Percentage evolutie herkomst EU-landen

(Provincie in cijfers. Bevolking van Lebbeke op vlak van immigratie [website]. Geraadpleegd op 20 januari 2019 via <https://provincies.incijfers.be/dashboard/Dashboard/Nationaliteit-en-herkomst/>)

Er waren verschillende elementen die naar boven gehaald werden die interessant waren om onderzoek naar te doen. Er werd in de leraarskamer een postbus gezet met invulformulieren die de leerkrachten konden invullen om zo een zicht te krijgen op de problemen waar de leerkrachten op stoten rond het onderwerp meertaligheid. Er werd jammer genoeg maar één briefje in de brievenbus gevonden. Daarna is er met alle partijen (leerkrachten, directie, onderzoeksmentor) in gesprek gegaan op een personeelsvergadering. Hierdoor is het praktijkprobleem helemaal naar voor gekomen en dit werd de basis van het onderzoek, namelijk schriftelijke communicatie bij anderstalige ouders.

Wat staat er in de literatuur over schriftelijke communicatie met anderstalige ouders?

Methode: Bestuderen van de literatuur

Na het formuleren van mijn praktijkprobleem zijn er verdiepende probleemanalyses uitgevoerd en dit aan de hand van literatuurstudie. Door het verkennen van allerhande bronnen werd er meer duidelijkheid gecreëerd in het onderzoek. Deze bronnen waren boeken met theoretische kaders, tijdschriften, relevante websites en artikels. De bronnen die gebruikt zijn voor het onderzoek kan uw vinden in de bronnenlijst en de literatuurstudie.

Het onderzoeksdoel, de ontwerpvrage en de deelvragen werden opgesteld vanuit de probleemanalyse en het praktijkprobleem uit de praktijksetting. Er werd verder gezocht naar relevante literatuur die kon helpen bij het opstellen van de ontwerpeisen, om zo een goed onderbouwt ontwerp te kunnen afleveren.

Hoe werd de data verzameld voor het onderwerp?

Methode: Bestuderen van de literatuur, interviews en bevragingen van anderstalige ouders en leerkrachten

In november werd het onderzoeksplan opgemaakt, hierin werd alle informatie (praktijkprobleem, literatuurstudie, onderzoeksdoel, onderzoeksvragen en overkoepelende stappen- en tijdsplan) die al verzamelt was, gebundeld.

Voor de nodige dataverzameling van het onderzoek waren er een aantal personen nodig die geholpen hebben in maart. De personen hadden een achtergrond met meertaligheid en dit allemaal op een andere manier.

Er zijn interviews afgenomen van anderstalige personen die ook ouders zijn en dus in contact komen met een school en briefwisseling. De instrumenten die hiervoor gebruikt zijn waren opgesteld in drie verschillende talen, namelijk Nederlands, Engels en Frans. Hieruit is er relevante informatie gekomen die bruikbaar was voor het onderzoek. De vragenlijst is zelf opgesteld met de vragen die belangrijk waren voor het onderzoek, zodat deze antwoorden konden verwerkt en gebruikt worden om een passend ontwerp te maken.

Gesprekken en e-mails met een medewerkster van Babelonië hebben ook veel informatie opgeleverd rond de problematiek 'schriftelijk communiceren met anderstalige ouders'. Babelonië is een organisatie die personen begeleidt om Nederlands te oefenen vanuit verschillende landen. Deze groepen zijn heel divers en hechten belang aan het leren van de Nederlandse taal. Daarom is Babelonië een goede bron van informatie, omdat ze met zoveel verschillende nationaliteiten en talen communiceren in hun sessies. Ze kunnen uit hun ervaringen veel tips geven waarop je het beste let in schriftelijke communicatie.

Een leerkracht van een school in Aalst heeft informatie gegeven over hoe ze bij haar op school de briefwisseling aanpakken. Ze heeft ook een paar documenten doorgestuurd zoals 'doelgericht schrijven in de brieven' en een voorbeeldbrief die ze telkens gebruiken. Deze werden dan achteraf bekeken op de bruikbaarheid en wat de school in de praktijksetting nodig heeft. Dit werd overlegt met de school in Lebbeke.

Op de website van werken met visualisaties stond beschreven welke pictogrammen het best gekozen worden en waarop je moet letten als je met visualisaties werkt. Dit was ook belangrijk voor het onderzoek aangezien het de richting uitging van werken met visualisaties.

Uit het handboek van Van der Donk en van Lanen (2016) is er gekozen voor de kwalitatieve onderzoekbenadering van dit onderzoek. De dataverzamelmethode bestaat uit bevestigingen, vragenlijsten en tekstbronnen bestuderen (zowel boeken als websites). De bevestigingen en vragenlijsten waren zo opgesteld dat het antwoord van de respondent niet vooraf te bepalen was. Het had een open karakter waar meer dan één woord op ingevuld of gegeven moest worden, dit heeft betrekking op de vragenlijst van de leerkrachten als de vragenlijst van de anderstalige ouders.

De instrumenten die gebruikt werden vormden een kijk op de nood van zowel de ouders als de leerkrachten. Het is meermaals herhaalt geweest om de relevantie van de nood te kunnen bepalen en hierop verder te bouwen en zo een goed en duidelijk beeld te krijgen. Voor het bevragen werden er telkens vragen opgesteld die zeker aan bod moesten komen tijdens het gesprek met de persoon in kwestie. Deze vragen konden verschillen naar gelang de data die al verzameld was en die nog verzameld moest worden. Bij het bevragen van de personen is er ook gekozen voor een kwalitatieve aanpak waarbij open vragen werden gesteld en open antwoorden werden verwacht.

Hoe verloopt de analyse van de dataverzameling?

Methode: Open coderen en axiaal coderen

Het analyseren en concluderen werd uitgevoerd na het verzamelen van de data, dit was rond eind april. De analyse verliep in vier fasen, namelijk ordenen, reduceren, combineren en transformeren. Tijdens het ordenen werd alle data verzameld per deelvraag, de minder relevante data werd op een andere plaats bewaard voor het geval er toch nog iets relevant zou bij zitten. Er is in dit onderzoek eerst gekozen voor open coderen, er werden op betekenisvolle teksten en documenten labels geplakt. De axiale codeerfase is hierna toegepast op de tekst, de tekst werd nog eens bekeken op synoniemen.

De tekst die te specifiek was kon terug gegroepeerd worden in een onderverdeling hiervan. Als laatste werden alle codes geïntegreerd tot één geheel met hoofdthema's en onderverdelingen. De onderzoeksvraag hierbij in het achterhoofd houden was heel belangrijk.

Onderzoeksfase 2

Welke stappen moeten er ondernomen worden om te ontwerpen?

Methode: Literatuuranalyse, uitwerken, evalueren en bijsturen

Het ontwerp maken begon nadat de analysefase was afgerond, dit was rond eind april. Er werd naar hulpbronnen gezocht die konden helpen bij het vormgeven van het ontwerp. Het ontwerp werd gemaakt met pictogrammen van sclera, maar de kleurcodes volgden niet op elkaar, dus moest deze opnieuw gemaakt worden. Het ontwerp werd herwerkt, deze keer volgende de kleurcodes elkaar wel op. Het is dus een pictogrammenwoordenboek met kleurcodes voor de anderstalige ouders geworden. De kleurcodes zijn gekozen, omdat het voor anderstalige ouders soms moeilijk te begrijpen is wat ze moeten doen. Ze zien wel een pictogram van schoenen staan, maar wat moeten ze met deze schoenen doen. In een pictogrammenwoordenboek dat in het boek van De Rijdt (2017) als voorbeeld staat heeft kleurcodes en dit leek een goede oplossing voor de anderstalige ouders. Na een tijd weten ze dat de kleur blauw een uitstap betekent en wat de kinderen gaan doen. Dit maakt de boodschap dus duidelijker voor de anderstalige ouders.

Dan is de standaardbrief ontworpen, omdat enkel een pictogrammenwoordenboek niet genoeg zou zijn om bruikbaar te zijn voor de leerkrachten. Tijdens het ontwerpen van deze standaardbrief is er gekeken naar de literatuur en wat respondenten hadden verteld over standaardbrieven voor anderstalige ouders.

Hoe werd het ontwerp getest?

Methode: Testen door anderstalige ouders en betrokken leerkracht, evalueren en bijsturen

Eerst is er een screening gebeurd aan de hand van een checklist, de checklist bestond uit de ontwerpisen die uit de dataverzameling waren gekomen. Aan de hand van de screening werd het ontwerp al eens getest om te bekijken of het tegemoet kwam aan de vooropgestelde criteria.

De eerste versie is uitgetest bij Babelonië, dus bij anderstalige ouders. Er werd een selectie gemaakt welke groep zou deelnemen en welke groep niet echt relevant was. De groep die ook samenwerkt met een school werd geselecteerd om de test uit te voeren. Na deze test werd het ontwerp geëvalueerd en herwerkt.

Er werd ook een test bij collega's afgenomen die anderstalig zijn, maar dan met de briefwisseling en pictogrammen.

Het ontwerp werd ook getest door de leerkrachten kleuteronderwijs die met het instrument uiteindelijk zouden gaan werken. Hierbij hebben alle leerkrachten meegewerkt, de test is eind mei gebeurd. Ze hebben het op twee verschillende manieren getest, namelijk zelf een brief opstellen met de nodige pictogrammen en een anderstalige brief ontcijferen zonder pictogrammen en met pictogrammen (met het pictogrammenwoordenboek).

De laatste fase van het onderzoek had plaats op de praktijksetting in Lebbecke, begin juni. Met de onderzoeksmentor werden nog de laatste resultaten besproken. Op de personeelsvergadering werd de stick met de bestanden op aan de school overhandigd.

Resultaten en conclusies

Onderzoeksfase 1

De deelvragen waarop in onderzoeksfase 1 een antwoord werd gezocht waren:

1. Hoe communiceren de leerkrachten schriftelijk met de ouders?

De leerkrachten van de school in Lebbeke maken een weekbriefje waarin ze weergeven wat deze week aan bod is gekomen in de klas. De leerkrachten en directie geven ook af en toe brieven mee dat de ouders moeten invullen of een informatieve brief. Deze brieven zijn geschreven met lange zinnen, soms wat moeilijke woorden die voor anderstaligen niet echt duidelijk zijn.

Ze communiceren ook via hun facebookpagina, elke juf heeft een facebookpagina van de klas waar ze met de ouders kan communiceren. Op de website worden ook mededelingen gedaan naar de ouders over bijvoorbeeld een schoolreis. Op de website komen dan ook de foto's, dit gebeurt ook op de facebookpagina. (persoonlijke communicatie met onderzoeksmentor en interview betrokken leerkrachten van de school in Lebbeke, 25/12/2018)

2. Welke brieven gebruikt de school? Zijn dit standaardbrieven?

De school heeft standaardbrieven, maar deze zijn nogal goed gevuld met lange zinnen. De school heeft er naar eigen zeggen nooit echt over nagedacht dat er te veel in de brieven stond. Het secretariaat stelt vooral de brieven op voor de facturatie, met deze brieven ondervindt de school geen problemen.

Er zijn ook brieven die de directeur of de leerkrachten schrijven voor een uitstap of om iets mee te brengen naar school. Hierbij ondervinden ze wel problemen, er zijn een aantal anderstalige ouders die niets meegeven met hun kind (niet enkel anderstalige, we willen geen zwart-wit beeld creëren), maar het valt op dat het meestal de personen zijn die geen Nederlands begrijpen.

De leerkrachten geven toe dat ze soms snel eens een briefje maken om nog vlug in de boekentas te stoppen, zonder een vast stramien van een brief. Dit is zeer begrijpelijk, het is soms zo dat je op het moment zelf denkt misschien wil ik dit of dat maken als juf of meester en wil je nog snel een briefje maken voor de ouders zodat ze de tijd hebben om dit te verzamelen of eens te zoeken thuis. Als er dan geen standaardbrief op je computer staat is de verleiding soms groot om een briefje te schrijven dat geen standaardbrief is.

De leerkrachten weten ook van elkaar dat sommigen heel graag prenten gebruiken in hun brieven en anderen helemaal niet. Dit hangt ook af van de leerkracht die je bent. De onderzoeksmentor gaf in gesprek aan dat het voor de leerkrachten die geen tot weinig prenten gebruiken het misschien gemakkelijker zouden vinden als hun prenten of wat er ook gebruikt werd klaar stond in een document dat ze enkel moesten knippen en plakken. (Persoonlijke communicatie met onderzoeksmentor, 24/01/2019)

3. Welke hulpmiddelen zijn er om schriftelijk te communiceren met anderstalige ouders?

Uit de literatuurstudie kwamen volgende opties naar voren:

- Gielen & Isci (2015): Vertaalfiches en pictogrammen met kernwoord in thuistaal en Nederlands
- Chris De Rijdt (2017): Pictogrammen en diverse materialen die op de markt zijn (vb. pictogrammenwoordenboek)

- Metrotaal (2012): Tips voor het schrijven van brieven aan anderstalige ouders
- Centrum voor Taal en Onderwijs (2010): drie tips voor het duidelijk schrijven in brieven
- Van den Branden (2010): verschillende schriftelijke informatiebronnen: brieven, prikbord,...

De uitgebreide beschrijvingen van deze bronnen vindt uw bij de literatuurstudie.

4. Welke van deze hulpmiddelen kennen de leerkrachten al? Welke werken of welke werken niet?

De leerkrachten van de school in Lebbeke kennen pictogrammen om te gebruiken en ze weten ook waar ze de pictogrammen kunnen halen. Hun aanpak die ze gebruikt hebben met pictogrammen werkte niet. De leerkrachten hadden het idee om pictogrammen te gebruiken, maar soms zijn pictogrammen niet zo duidelijk en als de ouders dan niet goed weten wat er bedoeld wordt met de pictogram, dan sta je nog geen stap verder. Er werd door de leerkrachten op de brieven pictogrammen gezet, maar verder werd er niets mee gedaan. Daar lag misschien de reden van het niet bevredigend resultaat. [Klasse (2016) – Pictogrammen voor school en ouders].

Het gebruik van facebook geven de leerkrachten ook aan als wijze van communiceren met ouders en niet enkel anderstalige ouders, maar alle ouders. Ze gebruiken facebook om iets te melden aan de ouders over een uitstap, als het geen school is,... De leerkrachten vinden het handig en snel om te gebruiken. Ze geven aan dat je op elk moment van de dag iets kan zetten op facebook, dit werkt wel.

Ze kennen ook gimme, de website waar de brieven van de school opkomen en vertaald worden naar de taal die de ouders spreken. Ze gebruiken dit nog niet, waarom ze dit niet gebruiken is niet bekend. De onderzoeksmentor gaf aan dat ze zich hierin nog niet genoeg verdiept hadden. (Persoonlijke communicatie met onderzoeksmentor, 24/01/2019)

Onderzoeksfase 2

De deelvragen waar in onderzoeksfase 2 een antwoord op gezocht werd:

5. Aan welke eisen moet het hulpmiddel voldoen om bruikbaar te zijn voor de leerkrachten en de anderstalige ouders?

✓ Ontwerpeis 1: Gemakkelijk in gebruik voor zowel de leerkrachten als de anderstalige ouders

Het ontwerp moest gemakkelijk in gebruik zijn voor de leerkrachten, maar ook voor de anderstalige ouders. In het gesprek met de onderzoeksmentor kwam deze ontwerpeis naar boven. De reden die ze gaf voor deze ontwerpeis was, als het tijdrovend is dat de leerkrachten het snel aan de kant zouden laten liggen. (Persoonlijke communicatie met onderzoeksmentor, 24/01/2019) In het ontwerp is dan ook rekening gehouden met de tijdsbesteding die het vraagt om het ontwerp te gebruiken.

Er is nagedacht over het gebruik voor anderstalige ouders, dit moest voor hen duidelijk zijn en ook handig om te gebruiken. Daarom is er een pictogrammenwoordenboekje gemaakt waar alles in gebundeld zit zodat de ouders thuis kunnen kijken zonder dat er iemand anders op hun vingers kijkt. Het pictogrammenwoordenboek heeft ook kleurcodes, dit zorgt er ook voor dat het gemakkelijker te gebruiken is voor anderstalige ouders.

De ouders krijgen telkens dezelfde standaardbrief, waardoor het voor hen ook gemakkelijker is om hem te lezen en te begrijpen. Als er telkens dezelfde structuur in zit weten de ouders na een tijd waar alles staat en hoe ze deze moeten lezen.

Voor de leerkrachten heb ik een digitale versie gemaakt van het pictogrammenwoordenboek zodat ze deze gemakkelijk kunnen openen op hun computer en zo het pictogrammenwoordenboek kunnen gebruiken. De leerkrachten hebben dit boekje ook in hun klas liggen voor als ze iets willen tonen of overlopen met de anderstalige ouders. De digitale versie van standaardbrief is ook aan de leerkrachten bezorgd zodat ze gemakkelijk de brief kunnen opstellen zonder dat ze er steeds een voorbeeld moeten bijnemen. In bijlage vindt uw een voorbeeldbrief.

✓ Ontwerpeis 2: Begrijpelijk voor de anderstalige ouders die weinig tot geen Nederlands begrijpen

In het boek 'Meertaligheid, een troef' (2015) staan een aantal elementen die interessant zijn om te gebruiken, zoals het onderdeel briefwisseling. Hier gaven Gielen en Isci aan dat het voor de briefwisseling begrijpelijker is als je laagdrempelig Nederlands gebruikt. Daarmee bedoelen ze dat er korte en eenvoudige zinnen gemaakt worden. Als hier dan ook een vertaling bij staat is dit voor de ouders nog gemakkelijker om de informatie te begrijpen.

Op de website van Metrotaal staat een pdf bestand met tips die je kan gebruiken om brieven te maken die begrijpelijk zijn voor ouders die weinig tot geen Nederlands begrijpen. (Metrotaal-Mind the gap, 2012)

Op Metrotaal staan zoals eerder vermeld ook tips om begrijpelijke taal te gebruiken naar ouders toe. Hier is naar gekeken en afgetoetst of het ontwerp aan de eis voldeed aan de hand van de 'checklist' die goed en bondig beschreven staat op deze website. (Metrotaal-Mind the gap, 2012)

De website Centrum voor Taal en Onderwijs toont het artikel uit Wablieft die de titel 'SOS duidelijk schrijven' heeft. Deze tips zijn ook in acht genomen tijdens het ontwerpen van de standaardbrief en het pictogrammenwoordenboek. (CTenO, 2010)

Het artikel in Klasse (30 maart 2016) over 'Checklist: toegankelijke brief voor ouders', hierin geven ze duidelijk weer wat er in de brief mag komen zodat hij begrijpelijk is voor de ouders en wanneer niet. Deze checklist is ook getest op de ontwerpen die gemaakt werden.

In het boek van De Rijdt (2017) stelt de auteur de vraag: 'Zou het voor iedereen niet eenvoudiger zijn als alle ambtelijke teksten in klare taal zouden gegoten worden?'. Deze vraag is tijdens het ontwerpen van beide producten (standaardbrief en pictogrammenwoordenboek) in het achterhoofd gehouden om zo goed mogelijk te voldoen aan de eis.

Er is dus rekening gehouden met de eis, door steeds te kijken of het wel begrijpelijk genoeg is en door de literatuur verder te bekijken en dit te vergelijken met het ontwerp dat gemaakt werd.

De leerkracht van Aalst heeft een document gegeven waar zij op de school mee werken als ze brieven opstellen, het is een soort leidraad die de leerkrachten kunnen gebruiken bij het opstellen van heldere en duidelijke boodschappen. De leerkrachten in Lebbeke mogen deze leidraad gebruiken indien ze dit nodig vinden. De leerkracht van Aalst vertelde dat dit kon gebruikt worden

en zelfs aangepast kon worden voor de school in Lebbeke als dit nodig bleek te zijn. (Persoonlijke communicatie met leerkracht van Aalst, 22/02/2019)

Er werd ook gesproken met een medewerkster van Babelonië, mevrouw Moens, zij gaf ook enkele tips die het makkelijker maakten om helder en duidelijk te schrijven naar anderstaligen in het algemeen. Met haar ervaring bij Babelonië kan ze veel bruikbare tips geven zoals korte zinnen gebruiken, geen moeilijke woorden,... Dit waren enkele voorbeelden die ze aanhaalde. (Persoonlijke communicatie met S. Moens, 27/02/2019)

Pictogrammen helpen ook bij het scheppen van duidelijkheid en helderheid in een boodschap dit melden Chris De Rijdt (2017) en Gielen & Isci (2015) in hun boeken. Pictogrammen die de leerkrachten gebruiken in hun brieven met daaronder het kernwoord in hun thuistaal en het Nederlands kunnen helpen beschrijven de auteurs. Dit is ook gebruikt in het ontwerp.

✓ Ontwerpeis 3: Zelf gemakkelijk aan te passen en duurzaam in gebruik

Uit het gesprek met de onderzoeksmentor was het duidelijk dat ze graag iets hadden op de school dat gemakkelijk aan te passen was en dat het duurzaam in gebruik is. (persoonlijke communicatie met onderzoeksmentor, 24/01/2019) Gemakkelijk aan te passen was door het digitaal aan de leerkrachten te geven, zo kunnen ze de standaardbrief gemakkelijk aanpassen zonder veel te moeten opnieuw maken. Ze nemen het lege bestand van de standaardbrief en ze kunnen meteen aan de slag, ze moeten dus geen voorbeeldbrief erbij nemen om de brief aan te passen naar hun eigen boodschap.

Ze kunnen zo hun eigen boekje voor in de klas maken als ze dit prefereren. Ze selecteren hun pictogrammen die ze willen en kunnen zo hun eigen pictogrammenwoordenboekje voor in de klas samenstellen. Dit was ook een idee van de onderzoeksmentor, zo kon het boekje ook jaren meegaan. Stel dat er een pictogram moet bijkomen in het pictogramwoordenboek kunnen ze dit er heel gemakkelijk in het Publisher bestand bijvoegen.

In de literatuur heb ik ook nog in het boek van De Rijdt (2017) een paar aandachtspunten gevonden rond de duurzaamheid van het ontwerp. Het materiaal moet duurzaam zijn en lang meegaan, de visualisaties zijn bruikbaar en nodig. Het werken met visualisaties vraagt veel werk van de leerkrachten, daarom is de materiaalkeuze van groot belang tijdens het ontwerpen.

Tijdens het ontwerpen is er gedacht aan de duurzaamheid van het product, daarom is het ook in digitale versie gegeven aan de school zodat de leerkrachten of directie zelf kan afdrukken wat ze nodig hebben. Het boekje kunnen ze zo duurzaam maken als ze zelf willen, de voorbeelden die gegeven zijn waren ingebonden, met een touwtje of met nietjes het pictogrammenwoordenboekje maken. Doordat alles digitaal staat kunnen ze het ook niet verliezen en kunnen ze er altijd naar terugrijpen als het nodig is.

✓ Ontwerpeis 4: Drie basistalen Nederlands, Frans en Engels die gebruikt mogen worden

In Klasse staat er een artikel over vertaalfiches, dit werd aangehaald in het boek 'Meertaligheid, een troef!'. (2015) Er werd verder ingegaan op het feit dat talen gebruikt konden worden in brieven. Ze halen aan dat dit er toe bijdraagt de begrijpelijkheid van de brieven en boodschappen te versterken.

Op de website van Metrotaal wordt ook aangehaald dat er een andere taal mag gebruikt worden om boodschappen over te brengen als de ouders deze niet begrijpen in het Nederlands. (Metrotaal-Mind the gap, 2012)

Door in gesprek te gaan met de onderzoeksmentor werd ook duidelijk welke visie de school innam op vlak van andere talen die gebruikt konden worden of niet. (persoonlijke communicatie met onderzoeksmentor, 24/01/2019) De visie van de school was het gebruik van de basistalen, namelijk Nederlands, Frans en Engels. Ze willen niet dat er andere talen gebruikt worden dan de basistalen, met als reden dat de ouders misschien zouden denken dat ze hun thuistaal kunnen spreken tegen de leerkrachten. De leerkrachten kennen geen andere talen dan Nederlands, Frans en Engels. De school is van mening dat ze met de basistalen tegemoet komen aan de ouders, de meeste ouders spreken Frans of Engels.

6. Hoe kan het ontwerp passend getest worden bij de anderstalige ouders?

Het ontwerp werd getest door een externe groep uit Zele (focusgroep). Deze groep werd begeleid door Babelonië, die hiervoor bekend staat. Het was de ideale groep om een objectief resultaat en beeld te krijgen van het ontwerp. De test werd tijdens een sessie van Babelonië in Zele afgenomen. De groep van twintig personen kreeg bladen met de pictogrammen in de kleurcodes (categorieën) bij. Ze kregen ook een blad zonder pictogrammen met enkel de woorden in het Nederlands. De testpersonen moesten het juiste nummer dat bij de pictogram stond, bij het juiste woord zetten. Zo kon gemakkelijk nagegaan worden of de testpersonen de pictogrammen begrepen. Het resultaat hiervan was dat de personen die al wat Nederlandse basis hadden wel goed konden werken met de pictogrammen, personen die nog niet zo'n goede Nederlandse basis had en geen Frans of Engels kon hier weinig mee geholpen waren. De testresultaten waren over het algemeen vrij goed, maar de personen die geen Nederlands of de andere twee basistalen kende waren niet echt geholpen.

Het pictogrammenwoordenboek werd ook met brieven getest, maar door collega's (vijf testpersonen – try-out) in een rusthuis in Aalst. De standaardbrief was toen nog niet afgewerkt, dus kon toch nog niet getest worden. De brieven die gebruikt werden, waren van de school waar de kinderen van de testpersonen naartoe gingen. Hier zijn pictogrammen die voorkwamen in de brief opgeplakt, en zo getest met het pictogrammenwoordenboek. Het resultaat van deze test was vrij positief, de anderstalige collega's konden de brief beter begrijpen. Ze beschreven wel dat het niet zo'n overzichtelijke brief was. De testpersonen gaven aan dat er te veel moeilijke woorden in stonden en dat sommige elementen in de brief toch niet zo duidelijk waren zoals wanneer moeten ze ergens zijn, er staat te veel overbodige informatie op. Met deze resultaten is rekening gehouden tijdens het verder ontwerpen van de standaardbrief.

7. Hoe kunnen de leerkrachten het ontwerp het best testen?

De leerkrachten in de praktijksetting in Lebbeke hebben de test op twee manieren uitgetest. Ze hebben zelf een standaardbrief opgesteld met de pictogrammen. De leerkrachten gaven na de try-out aan in een groeps gesprek dat dit wel gemakkelijk verliep zonder tijdverlies. Het was handig in gebruik en de pictogrammen waren snel terug te vinden aan de hand van de kleurcode.

Ze hebben ook een anderstalige standaardbrief moeten ontcijferen zonder pictogrammen en dan een met pictogrammen zodat ze zelf ook het verschil ervaren en het nut van de pictogrammen inzien. De resultaten hiervan waren duidelijk, de leerkrachten vonden het duidelijker met de pictogrammen op de brief. Ze vinden het wel beter als er kleurcodes bij staan. De leerkrachten zeiden: 'Dit geeft zowel voor de leerkracht als voor de anderstalige ouders een houvast'. De resultaten van de leerkrachten waren heel bevredigend.

8. Op welke manier kan het hulpmiddel bijgestuurd worden om nog meer bruikbaar te zijn?

De test met de focusgroep in Babelonië heeft aangetoond dat het pictogrammenwoordenboek nog meer effect zou hebben als er meerdere talen gebruikt worden dan enkel de drie basistalen Nederlands, Frans en Engels. Er zouden nog meer talen toegevoegd moeten worden om de anderstaligen die geen Frans of Engels kennen ook op weg te helpen naar begrijpelijk schriftelijke communicatie. De schoolvisie van Lebbeke komt hier niet mee overeen, dus wordt dit ook niet aangepast. De schoolvisie van Lebbeke wordt gevolgd.

De standaardbrief moest nog wat aangepast worden zodat het duidelijker werd, deze aanpassing is gebeurd naar aanleiding van de test met de anderstalige collega's. Er is meer witruimte voorzien, zodat het overzichtelijker werd om de brief te lezen, er is genoeg plaats gemaakt voor de pictogrammen en er is een leidraad die leerkrachten kunnen volgen om de brieven niet te moeilijk en helder te schrijven.

Het ontwerp

De resultaten zijn dat er een pictogrammenwoordenboekje en een standaardbrief gemaakt is waarvan de leerkrachten en anderstalige ouders gebruik kunnen maken.

Het pictogrammenwoordenboek (A5-formaat) bestaat uit vier onderverdelingen: meebrengen, uitstap, mededelingen en ouders op school. De voorpagina van het pictogrammenwoordenboek geeft de kleuren weer die gebruikt worden in het pictogrammenwoordenboek zelf. De naam van de school staat ook op de voorpagina samen met een aantal pictogrammen om duidelijk te maken dat het een pictogrammenwoordenboek is.

Op de volgende pagina is er een korte tekst met de voorstelling van de vier kleuren en de thema's die eraan gelinkt zijn. De drie talen worden ook meteen duidelijk. Er wordt ook in de drie talen verteld waarvoor het boekje gebruikt kan worden en bij wie ze terecht kunnen bij vragen of opmerkingen. Het thema wordt telkens aangegeven met de kleur en een grote prent van de pictogram, daaronder staan de kernwoorden in het Nederlands, Engels en Frans. De andere pictogrammen van hetzelfde thema volgen hierop en staan per twee op een pagina, zodat het niet te druk wordt op één pagina. Onder deze pictogrammen staan ook telkens de kernwoorden in het Nederlands, Engels en Frans. De thema's volgen elkaar van kleur tot kleur, dat het voor de anderstalige ouders gemakkelijk te vinden is in het pictogrammenwoordenboek.

De standaardbrief is om de schriftelijke communicatie vlotter te laten verlopen naar de (anderstalige) ouders toe. De standaardbrief is gebaseerd op het voorbeeld van de school in Aalst en uit gesprek met de onderzoeksmentor. Hierdoor is er een persoonlijke standaardbrief ontstaan die door alle leerkrachten gebruikt kan worden om informatie door te geven of te vragen aan de (anderstalige) ouders op een duidelijke en heldere manier.

De standaardbrief ziet er als volgt uit. Bovenaan de brief staat de datum dat de brief opgesteld is en in vette tekst staat dan het onderwerp van de brief. Onder het onderwerp komen de pictogrammen waarover de brief gaat vb. Boerderij en de datum of het uur. Dan wordt er in korte en gemakkelijke zinnen verteld wat er gaat gebeuren. Als er iets moet meegebracht worden dan worden hier ook de pictogrammen met de kleuren erbij gezet. Er wordt afgesloten met een begroeting en dan de juf haar naam, die van de directie of beide.

Aanbevelingen ter aanpassing:

Als er meer tijd was geweest zou er per klas een aangepast pictogrammenwoordenboek gemaakt kunnen worden. Het verschil zou liggen bij het feit dat de peuterklas andere mededelingen of materialen vraagt om mee te brengen dan een tweede of derde kleuterklas. In de peuterklas is het nodig om reservekledij of luiers mee te brengen, dit is niet nodig in de tweede en derde kleuterklas. Het exemplaar (pictogrammenwoordenboekje) zou dan per klas aangepast zijn aan de noden van de klas en de leerkracht. De ouders zouden wel het hele boekje krijgen met alle pictogrammen in zodat ze dit de hele kleuterschool kunnen gebruiken.

Er zouden ook andere talen kunnen toegevoegd worden zoals Turks, Arabisch, Pools,... om nog meer tegemoet te komen aan de anderstalige ouders die geen Frans of Engels spreken of begrijpen.

Reflectie

Het was in het begin niet zo duidelijk welke richting het onderzoek zou uitgaan. Er waren redelijk wat elementen die konden gebruikt worden voor het onderzoek. De richting dat het onderzoek gekregen heeft lag vooral in de volgorde van belangrijkheid van de praktijksetting. Zij hebben aangegeven waar ze het meeste nood aan hadden en daar is op ingespeeld.

De praktijksetting had een heel open houding en was bereid om mee te werken. Dit gaf de ruimte om veel vragen te stellen en echt te onderzoeken wat er nodig was om de werking rond het schriftelijk communiceren met anderstalige ouders te ondersteunen. Het was een heel fijne samenwerking, dit is voor een onderzoek echt een pluspunt.

Het was aanvankelijk wat moeilijk om goede dataverzameling te vinden in literatuur. Dit kwam doordat het onderzoeksdoel en de ontwerpvraag nog niet helemaal duidelijk waren. Het was zoeken naar iets wat je nog niet wist, eens het onderzoeksdoel en de ontwerpvraag duidelijk waren ging de dataverzameling een stuk eenvoudiger. Er werden data gevonden die relevant waren voor het onderzoek en waar er verder mee gewerkt kon worden.

Het ontwerp was duidelijk in theorie, maar door de kleurcode was het niet altijd even simpel om het in de praktijk uit te voeren. Er moest opgelet worden dat de kleurcodes elkaar opvolgden in het boekje en niet door elkaar werden afgedrukt. Dit was in de eerste versies een probleem. Er is hierover in gesprek gegaan met verschillende personen over hoe dit probleem kon verholpen worden. Het probleem zat hem in het programma waarmee er gewerkt werd. Het pictogrammenwoordenboek werd de eerste versies gemaakt in Word, daarna werd er overgestapt naar Publisher. Dit had een beter resultaat, dat gemakkelijk af te drukken was. Als het bestand afgewerkt was, is dit geëxporteerd naar pdf zodat het voor iedereen die het wil gebruiken gemakkelijk af te drukken is.

Uit de evaluatie van het ontwerp kwam duidelijk naar voren dat het een positief effect had bij de anderstalige ouders. Het toonde aan dat de meeste personen wel de juiste pictogrammen konden vinden en aanduiden met het pictogrammenwoordenboek. Ook de evaluatie bij de leerkrachten was positief, er zijn dan nog een paar aanpassingen gebeurd aan de brief om het nog iets makkelijker en duidelijker te maken.

Enkele suggesties voor vervolgonderzoek kunnen bijvoorbeeld zijn, de gesprekken en infomomenten ondersteunen met behulp van de pictogrammen of de betrokkenheid van de ouders tijdens activiteiten op de school verhogen zodat de ouders in de klas komen voor bepaalde activiteiten, denk maar aan talensensibilisering door de ouders in de klas en de ouders uitnodigingen aan de hand van een standaardbrief met pictogrammen. Nog een suggestie kan zijn dat de ouders op school de kans krijgen om van elkaar Nederlands te leren en dat ze elkaar kunnen begeleiden in hun eigen taal en met pictogrammen om zo de Nederlandse taal uit te breiden. In Wetteren zijn ze momenteel bezig met de opstart hiervan.

De bevorderende factoren in de praktijksetting zijn hierboven al aan bod gekomen, namelijk dat ze heel open zijn en bereid zijn om mee te werken aan het onderzoek. Ze waren ook heel steunend en positief. Er is zelfs een leerkracht in haar kast gedoken om te kijken of ze niets bruikbaar meer had liggen omtrent het onderwerp. De leerkrachten en directeur waren steeds heel nieuwsgierig naar de vorderingen die er gemaakt werden en gingen hierover heel gemakkelijk in gesprek. Door de stages was het gemakkelijk om contact te leggen en vragen te stellen aan de betrokkenen in de school. Er zijn ook e-mails verzonden naar de onderzoeksmentor en de directeur om hen op de hoogte te houden van het onderzoek.

Buiten de praktijksetting waren er vooral bevorderende factoren. Babelonië was van bij het begin heel positief over het onderwerp en wilde heel graag meewerken. Ze hebben het pictogrammenwoordenboek met veel zorg bekeken en uitgetest. Het spijtige was wel dat ik er zelf niet bij kon zijn om de testen te doen. De testen zijn dus zonder mijn bijzijn afgenomen, er was geen kans om met de testpersonen te praten en hun bevindingen te polsen. De personen (ouders) die bevroegd zijn, waren ook allemaal heel vriendelijk en bereidwillig om mee te werken. Ze waren ook heel positief over het onderwerp. Zij hebben het uiteindelijke ontwerp niet gezien, omdat hun antwoorden de aanleiding hebben gegeven om tot het ontwerp te komen.

De relevantie van het onderzoek voor een andere praktijksetting is dat ze gebruik kunnen maken van het pictogrammenwoordenboek, ze kunnen de naam van zowel de school als van de directie aanpassen en het is meteen klaar voor gebruik. Als de school wat 'problemen' ervaart met de anderstalige ouders dat ze niet altijd begrijpen wat er in de brieven geschreven wordt kunnen ze ook de standaardbrief gebruiken samen met het pictogrammenwoordenboek om het zo duidelijk mogelijk te maken voor de ouders.

Het vraagt ook niet veel tijd om dit aan te passen voor de school, de standaardbrief maken naar de ouders toe vraagt evenveel tijd als een gewone brief maken. Inzichten die er gekomen zijn tijdens dit onderzoek is dat het niet tijdrovend hoeft te zijn voor de leerkrachten om duidelijke en heldere boodschappen over te brengen naar anderstalige ouders.

Nog een inzicht en resultaat dat tijdens dit onderzoek naar voor gekomen is, is dat het wel even werk is vooraf om alles op punt te zetten. Eens alles op punt staat is het tijd gewonnen, het is dus een investering in tijd voor later. Het zorgt ook voor minder frustraties bij zowel de leerkrachten als de anderstalige ouders. Er is veel te doen rond meertaligheid, maar er is soms toch nog wel frustratie bij de mensen. De anderstaligen moeten maar Nederlands leren, maar ze vergeten dan de anderstaligen de kans te geven om Nederlands te leren. De mensen waarover gesproken wordt zijn mensen uit het dagdagelijkse leven, zeker niet de school in Lebbeke. De leerkrachten in Lebbeke hebben heel veel geduld en doen hun uiterste best, een voorbeeld voor scholen om te blijven volhouden en blijven proberen.

Bronnenlijst

Gielen, S. & Isci, A., *Meertaligheid een troef*, 2015, Abimo uitgeverij

Van den Branden, K., *Handboek taalbeleid basisonderwijs*, 2010, ACCO Uitgeverij

De Rijdt, C., *Ondersteunend communiceren: werken met visualisaties*, 2013, Garant

De Baets, G., *Helder schrijven*, 2012, Vanden Broele

Klasse (1 maart 2016). *Pictogrammen voor school en ouders*. [website] Geraadpleegd op 9 december 2018 via <https://www.klasse.be/33492/pictogrammen-voor-school-en-ouders/>

Centrum voor taal en onderwijs (2010). *TAALTIP SOS duidelijk schrijven* [website]. Geraadpleegd op 14 december 2018 via http://www.cteno.be/downloads/nieuwsbrief/2010-12/taaltip_duidelijkschrijven.pdf

Metrotaal Mind the gap (2012). *Tips bij schriftelijke communicatie* [website]. Geraadpleegd op 15 februari 2019 via http://www.metrotaal.be/content/3-bouwstenen/5-ouders/bf_tips_bij_schriftelijke_communicatie-def.pdf

Werken met visualisaties (2015) *Criteria voor pictogrammen* [website]. Geraadpleegd op 15 februari 2019 via <http://www.werkenmetvisualisaties.be/criteria-voor-pictogrammen/>

De Maeght, C. Klasse (30 maart 2016) *Checklist: toegankelijke brief voor ouders* [website]. Geraadpleegd op 12 maart 2019 via <https://www.klasse.be/70202/checklist-toegankelijke-brief-ouders/>

van Lanen, B. & van der Donk, C. (2016). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Provincie in cijfers. *Bevolking van Lebbeke op vlak van immigratie* [website]. Geraadpleegd op 20 januari 2019 via <https://provincies.incijfers.be/dashboard/Dashboard/Nationaliteit-en-herkomst/>

Aan te bevelen literatuur

Lenaerts, L. & Wauthier, Y., *Geen pANiek – Snel op weg met anderstalige nieuwkomers*, 2014, Garant uitgeverij

Pameijer N., *Samen sterk ouders en school*, 2012, acco uitgeverij

Bolks, T., *Professioneel communiceren met ouders*, 2011, Boom Lemma uitgeverij

Ryckaert, L., *Omgaan met ouders – Hoe het gesprek voeren, een gids voor leraren*, 2015, Lannoo Campus

Van den Berg, I. & Christiaanse, H., *Succes! met ouders*, 2013, Eduforce uitgeverij

de Vries, P., & Cox, H., & Heldoorn, G., & Galjaard, H., *Ouderbetrokkenheid voor elkaar – In tien stappen naar een goede samenwerking tussen school en ouders*, 2012, CPS uitgeverij

Vermaas, J., *Communicatie met ouders*, 2013, NBD Biblion

Prenen, R., *Praten met ouders*, 2014, Lannoo Campus uitgeverij

Agentschap integratie en inburgering. *Babbelonië* [website]. Geraadpleegd op 8 december 2018 via <https://integratie-inburgering.be/babbelonie>

Klasse (8 oktober 2015). *Hoe doe je een zorggesprek met anderstalige ouders?* [website] Geraadpleegd op 8 december 2018 via <https://www.klasse.be/10271/hoe-zorggesprek-anderstalige-ouders/>

Kruispunt Migratie – integratie, expertisecentrum voor Vlaanderen – Brussel (2011). *Naar een krachtige samenwerking tussen ouder en school.* [website] Geraadpleegd op 10 december 2018 via https://www.onderwijsnetwerkantwerpen.be/sites/default/files/7_dimensies_ouderbetrokkenheid_Werkkader.pdf

Ouderbetrokkenheid. *De Cel Ouderbetrokkenheid, netoverstijgende cel van de ouderkoepels – Onderzoek naar onthaalbeleid op school* [website]. Geraadpleegd op 19 december 2018 via <http://www.ouderbetrokkenheid.be/sites/default/files/pdf/onthaalbeleid.pdf>

Ouderbetrokkenheid. *Warm onthaald worden... vanuit een visie op onthaalbeleid.* [website]. Geraadpleegd op 23 december 2018 via <http://www.ouderbetrokkenheid.be/sites/default/files/pdf/Visietekst%20onthaalbeleid.pdf>

Praten met elkaar (2007-2008). *Pictogrammen* [website]. Geraadpleegd op 26 december 2018 via <http://www.pratenmetelkaar.be/index.php?page=rubrieken>

Klasse (4 juni 2015). *Oudercontact in een andere taal? Zo doe je het!* [website]. Geraadpleegd op 9 januari 2019 via <https://www.klasse.be/1431/zo-communiceer-je-met-anderstalige-ouders-op-het-oudercontact/>

LOP (december 2005). *Mondelinge en schriftelijke communicatie tussen school en ouders* [website]. Geraadpleegd op 12 januari 2019 via [https://www.lop.be/lop/files/_uploaded/algemeen/Inspiratieboek_ComSchOud_\(LOP_BaO_Menen\).pdf](https://www.lop.be/lop/files/_uploaded/algemeen/Inspiratieboek_ComSchOud_(LOP_BaO_Menen).pdf)

Diversiteit in Actie. *Schriftelijke en online communicatie* [website]. Geraadpleegd op 7 februari 2019 via <http://diversiteitactie.be/themas/communicatie-met-ouders/professionalisering/schriftelijke-online-communicatie>

Diversiteit in Actie. *Taalbarrières overbruggen* [website]. Geraadpleegd op 7 februari 2019 via <http://diversiteitactie.be/themas/communicatie-met-ouders/professionalisering/taalbarrières-overbruggen>

Bijlagen

BIJLAGE 1: Vragen voor de leerkrachten

Vragen voor de leerkrachten

Waar ondervindt u moeilijkheden in de klaspraktijk rond meertaligheid?

.....
.....
.....
.....
.....

Wat hebt u al uitgetest in de klas? Werkte dit?

.....
.....
.....
.....
.....

Wat verwacht u van de bachelorproef?

.....
.....
.....
.....
.....

Tips of ideeën?

.....
.....
.....
.....
.....

BIJLAGE 2: Interviews met anderstalige ouders

(Nederlandstalige versie)

Algemene vragen:

* Land van herkomst:

* Taal:

Onderzoeksvragen

1) Begrijp je de gesproken en geschreven Nederlandse taal? Wat begrijp je het minst en waarom?

.....
.....
.....

2) Wanneer begrijp je het Nederlands niet? Niet duidelijk genoeg? Dialect?

.....
.....
.....

3) Wat zou jou helpen om het Nederlands nog beter te begrijpen?

.....
.....
.....

4) Spreek je veel Nederlands of toch meer de thuistaal, wanneer gebruik je Nederlands?

.....
.....
.....

5) Hoe wordt er op de school informatie gegeven aan jou over je kind?

.....
.....
.....

6) Begrijp je wat de school vraagt in een brief? Waarom begrijp je het niet?

.....
.....
.....

7) Wat doe je als je de brief niet begrijpt?

.....
.....
.....

(Engelstalige versie)

General questions:

*Country of origin:

*Language:

Research questions

1) Do you understand the spoken and written language in Dutch? What do you understand the least and why?

.....
.....
.....

2) When do you not understand Dutch? Not clear? Dialect?...

.....
.....
.....

3) What would help you to understand Dutch even better?

.....
.....
.....

4) Do you speak a lot of Dutch or more your native language, when do you use Dutch?

.....
.....
.....

5) How is information given to you about your child at the school?

.....
.....
.....

6) Do you understand what the school is asking in a letter? Why don't you understand?

.....
.....
.....

7) What do you do if you don't understand the letter?

.....
.....
.....

(Franstalige versie)

Questions générales::

* Pays d'origine:

* Langue:

Questions de recherche

1) Comprenez-vous le néerlandais parlé et écrit? Que comprenez-vous le moins et pourquoi?

.....
.....
.....

2) Quand ne comprenez-vous pas le néerlandais? Pas assez clair? Dialecte?

.....
.....
.....

3) Qu'est-ce que vous aiderait à comprendre le néerlandais encore mieux?

.....
.....
.....

4) Parlez-vous beaucoup le néerlandais ou plutôt votre langue maternelle. Quand utilisez-vous le néerlandais?

.....
.....
.....

5) Comment les informations vous sont-elles données à propos de votre enfant à l'école?

.....
.....
.....

6) Comprenez-vous ce que l'école demande dans une lettre? Pourquoi tu ne la comprends pas?

.....
.....
.....

7) Que faites-vous si vous ne comprenez pas la lettre?

.....
.....
.....

BIJLAGE 3: Formulieren test Babelonië

PICTOGRAMMEN

Steffy - Lebbeke voor ouders en schoolteams **BASISONDERWIJS**

-9
+59

	UITSTAP		MEEBRENGEN
✓ 23	bibliotheek	✓ 5	(bad)handdoek
✓ 24	boek uitlenen	7 - 6	(sport)schoenen
✓ 3	boerderij	✓ 21	agenda
✓ 4	boerderijklassen	✓ 22	appelsap
✓ 2	bos - boswandeling	✓ 15	balpen
✓ 9	bosklassen	✓ 18	boek en schrift
✓ 7	brief invullen	✓ 10	boekentas
✓ 10	circus	✓ 28	brief terug naar school
✓ 19	containerpark	✓ 21	brikje
✓ 7	film	✓ 28	chocomelk
✓ 25	fotograaf	✓ 19	crea-materiaal
✓ 19	kringloopwinkel	✓ 11	elastiekmap
✓ 20	medisch onderzoek	✓ 36	foto
3 - 8	musical	✓ 33	fruit
✓ 8	nota	✓ 40	fruitsap
✓ 26	openbaar vervoer	✓ 25	geld
	pesten	✓ 8	haarborstel
✓ 14	pretpark	✓ 35	knuffel
✓ 4	problemen	✓ 24	koek
✓ 16	rolschaatsen	✓ 20	krantenknipsels
5 - 13	schaatsen	✓ 1	laarzen
✓ 10	schelden	✓ 26	medicatie
✓ 13	schoolfeest	✓ 13	meetlat
✓ 12	schoolreis	29 - 4	melk
✓ 17	speeltuin	✓ 4	picknick
✓ 1	sportdag	✓ 2	regenjas
	straf	✓ 22	rekenmachine
✓ 22	tandarts	✓ 3	reservekledij
✓	theater (voorstelling)	✓ 16	ringmap
✓ 21	vaccinatie	✓ 14	rugzak
✓ 5	zee	✓ 12	schaar
✓ 5	zoo	✓ 14	slijper
✓ 14	zwemmen	✓ 7	turngerief
		✓ 21	water
		4 - 35	wettinging van afwezigheid
		✓ 4	zwemgerief
✓ 3	ouders op school		
✓ 5	activiteit op school		
✓ 4	infoavond voor de schoolverlaters		
✓ 2	infonymiddag		
✓ 2	ouders naar school		
✓ 2	oudervergadering		

- 29
+ 57

PICTOGRAMMEN
Steffi - Lebbeke
voor ouders en schoolteams **BASISONDERWIJS**

MEDEDELINGEN			
✓ 60	(school)rekening	✓ 10	met de trein
✓ 77	(vroeg) slapen	✓ 12	niet goed gewerkt
✓ 54	bolletje kleuren	✓ 13	onbeleefd zijn
✓ 56	brief teruggeven	✓ 14	ongehoorzaam zijn
✓ 55	brief thuis bewaren	✓ 57	opdracht
✓ 68	computer	✓ 44	opendeurdag
✓ 23	directeur	✓ 53	opvang
21 ✓ 72	eerste communie	✓ 23	opvoeder
32 ✓ 79	ergotherapie	✓ 24	orthopedagoog
✓ 80	examens	✓ 29	ouders
✓ 17	fruitdag	✓ 48	paasvakantie
81 ✓ 22	gedrag	✓ 66	pedagogisch studiedag
✓ 46	geen hoofddekseel	✓ 76	pictogrammen
✓ 4	geen rijen	✓ 74	rekendoosje
✓ 6	geen school	✓ 73	rekenen - wiskunde
✓ 35	gelijke kansen	✓ 3	rijen
✓ 9	goed gewerkt	✓ 63	rugzak
✓ 42	grootouderfeest	✓ 41	schaar
✓ 49	grote vakantie	5 ✓ 42	school
✓ 78	handtekening	✓ 54	schrijven
62 ✓ 53	heen-en-weerschrift	✓ 59	secretariaat
63 ✓ 7	heen-en-weertas	✓ 44	sporthal
64 ✓ 7	herfstvakantie	✓ 70	spreken
65 ✓ 55	huisbezoek	70 ✓ 74	studeren
71 ✓ 34	je kan ons bellen op nummer ...	✓ 75	taaldoosje met woordjes of letters
72 ✓ 23	juf / meester	✓ 15	tanden poetsen
✓ 9	kerstvakantie	30 ✓ 17	te laat op school
✓ 33	kinesitherapie	58 ✓ 51	te voet
✓ 20	klaspop	✓ 64	therapeut
✓ 47	krokusvakantie	30 ✓ 41	therapie
49 ✓ 22	lentefeest	✓ 78	toets
✓ 69	lezen	66 ✓ 38	uitnodiging
51 ✓ 25	logopedie	7 ✓ 34	vakantie
72 ✓ 80	luisteren	✓ 22	vechten
✓ 18	luizen	✓ 2	verlengd weekend
	met de auto	✓ 22	vormsel
	met de bus	✓ 62	vraag
	met de fiets	✓ 39	waar?
	met de tram	38 ✓ 66	wanneer?
		37 ✓ 78	wat?
		64 ✓ 78	weekopening
		✓ 40	wie?
		✓ 16	ziek
		28 ✓ 67	zorgleerkracht - BLIO

PICTOGRAMMEN
Steffi - Lebbeke
voor ouders en schoolteams **BASISONDERWIJS**

MEDEDELINGEN	
	(school)rekening
	(vroeg) slapen
	bolletje kleuren
	brief teruggeven
	brief thuis bewarn
	computer
✓ 23	directeur
✓ 21	eerste communie
32	ergotherapie
	examens
✓ 19	fruitdag
16	gedrag
	geen hoofddekse
	geen rijen
✓ 6	geen school
	gelijke kansen
✓ 9	goed gewerkt
	grootouderfeest
	grote vakantie
	handtekening
	heen-en-weerschrift
	heen-en-weertas
	herfstvakantie
	huisbezoek
	huiswerk
✓ 34	je kan ons bellen op nummer ...
✓ 36	juf / meester
	kerstvakantie
✓ 33	kinesitherapie
30	klaspop
	krokusvakantie
7	lentefeest
	lezen
✓ 31	logopedie
	luisteren
	luizen
	met de auto
	met de bus
	met de fiets
	met de tram

	met de trein
	niet goed gewerkt
	onbeleefd zijn
	ongehoorzaam zijn
	opdracht
	opendeurdag
	opvang
27	opvoeder
✓ 26	orthopedagoog
✓ 29	ouders
9	paasvakantie
	pedagogisch studiedag
	pictogrammen
	rekendoosje
	rekenen - wiskunde
	rijen
	rugzak
	schaar
✓ 5	school
	schrijven
	secretariaat
	sporthal
	spreken
	studeren
	taaldoojsje met woordjes of letters
✓ 15	tanden poetsen
	te laat op school
	te voet
✓ 28	therapeut
✓ 30	therapie
	toets
	uitnodiging
	vakantie
	vechten
✓ 2	verlengd weekend
✓ 22	vormsel
31	vraag
	waar ?
	wanneer ?
	wat ?
	weekopening
	wie ?
	ziek
25	zorgleerkracht - BLIO

$$\begin{array}{r} - 7 \\ + 19 \\ \hline 12 \end{array}$$

PICTOGRAMMEN

Steffi - Lebbeke

voor ouders en schoolteams **BASISONDERWIJS**

- 3
+ 24
= 21

- 23
- 1
- 3
- 4
- 1
- 2
- 24
- 10
- 19
- 7
- 25
- 18
- 20
- 33
- 11
- 16
- 15
- 13
- 12
- 17
- 9
- 22
- 8
- 21
- 6
- 5
- 14

UITSTAP

- bibliotheek
- boek uitlenen
- boerderij
- boerderijklassen
- bos - boswandeling
- bosklassen
- brief invullen
- circus
- containerpark
- film
- fotograaf
- kringloopwinkel
- medisch onderzoek
- musical
- nota
- openbaar vervoer
- pesten
- pretpark
- problemen
- rolschaatsen
- schaatsen
- schelden
- schoolfeest
- schoolreis
- speeltuin
- sportdag
- straf
- tandarts
- theater (voorstelling)
- vaccinatie
- zee
- zoo
- zwemmen

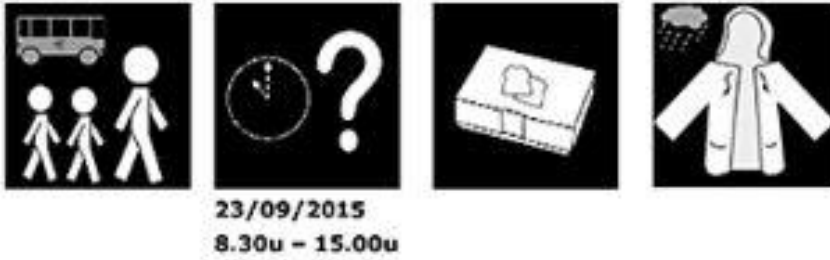
OUDERS OP SCHOOL

- activiteit op school
- infoavond voor de schoolverlaters
- infonamiddag
- ouders naar school
- oudervergadering

MEEBRENGEN

- (bad)handdoek
- (sport)schoenen
- agenda
- appelsap
- balpen
- boek en schrift
- boekentas
- brief terug naar school
- brikje
- chocomelk
- crea-materiaal
- elastiekmap
- foto
- fruit
- fruitsap
- geld
- haarborstel
- knuffel
- koek
- krantenknipsels
- laarzen
- medicatie
- meetlat
- melk
- picknick
- regenjas
- rekenmachine
- reservekledij
- ringmap
- rugzak
- schaar
- slijper
- turngerief
- water
- wettiging van afwezigheid
- zwemgerief

BIJLAGE 4: Brief met pictogrammen van sclera

Degerli veliler

23 eylül'de orman gezintisin'e gidiyoruz.
Saat 8de arabalarla hareket edilecek ve saat 3de geri dönülecek.

Getirlmesi gerekenler: ogle yemegi yaninda bir pasta veya meyva.
Icecekler ve yaninda sürpriz öğretmenenden.

Yagmurlu havada yagmurluk ve cizmeler giyiniz.

Güzel bir gün olacak!

Öğretmen
Sofie

Sofie: 088 - 55 44 00

BIJLAGE 5: Het definitieve ontwerp

Standaardbrief (leeg)

DATUM

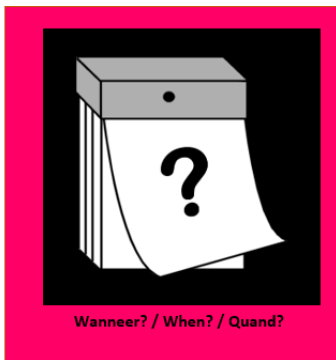
Titel van de brief

Pictogrammen uit het pictogrammenwoordenboek

Tekst van de brief.

Met vriendelijke groeten,

Leefboerderij de Kanteling

Dinsdag 29 januari

Beste ouders

Op **dinsdag 29 januari** gaan we met de klas naar leefboerderij de Kanteling. We krijgen een rondleiding op de boerderij en mogen wandelen met de ezels. We gaan ook helpen om de stallen en de weides proper te maken.

Wat breng je mee?

De prijs is € 6

Met vriendelijke groeten,

Juf X

Met dit pictogrammenwoordenboek willen we de communicatie tussen school en ouders versterken, in het belang van het kind. De woorden zijn verdeeld in 4 thema's:

With this glossary we want to strengthen communication between school and parents, in the interest of the child. The words are divided into 4 themes:

Avec ce dictionnaire de pictogrammes, nous souhaitons renforcer la communication entre l'école et les parents, dans l'intérêt de l'enfant. Les mots sont divisés en 4 thèmes:

- MEEBRENGEN / BRING / À APPORTER
- UITSTAP / TRIP / EXCURSION
- MEDEDELINGEN / MESSAGES / COMMUNICATIONS
- OUDERS OP SCHOOL / PARENTS IN SCHOOL / PARENTS À L'ÉCOLE

Er wordt gebruik gemaakt van 3 talen:

1. Nederlands
2. Engels/ English
3. Frans/ français

Gemaakt door Stafly Van den Abeele
Bachelorproef 2018-2019

Beste ouders,

Dit woordenboekje kan u gebruiken om op te zoeken welke mededelingen de school van uw kind heeft. Deze pictogrammen kunnen door de school gebruikt worden in de agenda en op brieven. Zo weet U wanneer uw kind op uitstap gaat, of u ervoor moet betalen en wat uw kind dient mee te brengen. U weet ook wanneer en waarvoor u op school verwacht kan worden. Indien u nog vragen of opmerkingen hebt, kan u altijd terug bij:

Directeur
E-mailadres

Gebruikte pictogrammen in dit pictogrammenwoordenboek komen van www.sclera.be

Chers parents,

Ce petit dictionnaire vous aidera à comprendre les communications de l'école de votre enfant. L'école peut utiliser ces pictogrammes dans l'agenda et dans des lettres. Vous saurez ainsi quand votre enfant part en excursion, ce qu'il doit emporter et si vous devez payer quoi que ce soit. Vous saurez aussi quand et pour quelle raison on vous demande de venir à l'école. Si vous avez des questions ou des remarques, adressez-vous à:

Directeur
E-mailadres

Les pictogrammes utilisés dans ce dictionnaire de pictogrammes proviennent de www.sclera.be

Dear Parents,

You can use this glossary to find out the meaning of messages sent to you by your child's school. The school might use these pictograms in the homework diary or in letters. This way, you will know when your child is going on a trip, whether you need to pay for this, and what your child has to bring along. You will also know when and why you might be expected to come into school. If you have any questions or remarks you can always contact us:

Headmaster
E-mailadres

Used pictograms in this pictogram dictionary come from www.sclera.be

